

УДК 327:323.1

СТРУКТУРА ЕТНОПОЛІТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ВИШЕГРАДСЬКІЙ ГРУПІ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ

У статті досліджуються взаємодія між національним рівнем етнополітичного менеджменту країн Вишеградського блоку, роль міждержавних органів та громадських організацій у врегулювання етнічних проблем.

Ключові слова: Вишеградський блок, етнополітичний менеджмент, європейська інтеграція, Європейський Союз.

Всебічне висвітлення досвіду розв'язання міждержавних і міжнаціональних протиріч країнами-членами Вишеградської групи становить суттєвий науковий і практичний інтерес, зважаючи на європейські інтеграційні інтенції України.

Етнополітичний менеджмент країн Вишеградської групи формувався під впливом декількох визначальних процесів. Передусім мова йде про вплив процесу європейської інтеграції та перипетій внутрішньополітичної боротьби за владу у самих країнах Вишеградської групи. Надалі взаємодія наднаціонального рівня Євросоюзу і національних політичних рівнів країн В-4 залишається визначальним для функціонування етнополітичного менеджменту у Польщі, Словаччині, Чехії, Угорщині.

Проблематика взаємодії національного і наднаціонального рівнів влади в Євросоюзі, зокрема, у контексті застосування принципу субсидіарності, досить детально розглянута у наукових працях.

Європейська оптимістична література розглядає Євросоюз як фундаментальний елемент нової системи міжнародних відносин. П.Мандельбаум, порівнюючи досвід американського «глобального» урядування і

**ВІДНЯНСЬКИЙ В.С.,
аспірант Інституту
політичних і
етнонаціональних
досліджень
ім. І.Ф. Кураса НАН
України**

практику управління Євросоюзу, визнає оптимістичні перспективи європейського менеджменту¹. Колишній англійський політик Дж. Ріфкін також вважає, що «європейський погляд на майбутнє» кореспондується із американськими інтенціями². З цими точками зору солідаризується М.Леонард, який констатує, що саме «Європейський Союз задаватиме правила для XXI століття»³. Радник з європейської політики Голови Європейської комісії Ж.М. Баррозу – Сандро Гоці детально розглядає методи управління наднаціональними політичними структурами Європейського Союзу. Мова йде про «плюралізм, діалог, посередництво та постійні переговори»⁴. Входження країн Вишеградської групи до єдиного європейського правового простору зафіксувало запровадження стабільних правил політики загалом і етнополітики, зокрема. Основоположним документом у цьому контексті є «Європейська конвенція з прав людини»⁵.

Утім, досі наявний дефіцит спеціальних наукових праць, які стосуються особливостей формування і функціонування системи етнополітичного менеджменту країн Вишеградської групи в умовах їхнього членства в Євросоюзі. Тому метою цієї статті є аналіз специфіки впливу внутрішньополітичних процесів у Польщі, Чехії, Словаччині, Угорщині на адаптацію етнополітичного менеджменту країн В-4 до норм і правил функціонування Європейського Союзу.

Хронологічно стаття охоплює період 2004-2013 років, тобто майже десятиліття, що дає можливість прослідкувати за взаємовпливами національних систем управління країн Вишеградської групи і наднаціональної системи Євросоюзу.

Польща 1 травня 2004 р. офіційно стала членом Європейського Союзу. Варшава після цього взяла на себе роль провідника європейської політики на Сході Європи. Це було підтверджено 19 травня 2005 р., коли у Нансі відбулися переговори польського президента О.Квасьневського, німецького канцлера Г.Шредера, французького президента Ж.Ширака, які в форматі «Ваймарського трикутника» закликали білоруську владу поважати права польської національної меншини⁶. Отже, Польща намагалася продемонструвати, що нерегульовані етнополітичні проблеми існують лише на її східному кордоні з Білорусією. Водночас внутрішньополітична боротьба за владу у Польщі актуалізувала проблему меж поступок національним суверенітетом в процесі адаптації до норм і правил Європейського Союзу. Проміжний результат цієї

дискусії був зафіксований 25 вересня 2005 р., коли відбулися вибори до Сейму Польщі. Крім того, референдум з питання ратифікації Конституції ЄС було скасовано.

Зрештою, до Сейму увійшли право ліберальна партія «Громадянська платформа», право консервативна партія «Право і справедливість», ультра католицька партія «Ліга польських родин», «Самооборона», «Союз лівих демократів»⁷. Зазначений розклад основних політичних сил зберігся і на президентських виборах, які відбулися 9 жовтня 2005 року. Зрештою, колишній мер Варшави Лех Качинський здобув 33,29%. Його основним опонентом був Дональд Туск 35,82%. Натомість лідер популістської «Самооборони» Анджей Лепер здобув 15,29% голосів⁸.

Цікаво, що 23 жовтня 2005 р. у другому туру виборів Президента Польщі за Леха Качинського проголосували 54,47% поляків, а за його конкурента лідера партії «Громадянська платформа» Д.Туска лише 45,53%⁹. Після обрання нового президента Польща уникла дострокових парламентських виборів. Адже консервативна партія «Право і справедливість» домовилась про свою підтримку із популістською ліворадикальною «Самообороною» та ультра католицькою партією «Ліга польських родин». Хоча ці партії не увійшли до уряду, вплив популістів-евроскептиків на зовнішню і внутрішню політику Польщі посилювався. Зрештою, 8 липня 2006 р. відбулася відставка прем'єр-міністра Польщі К.Марцинкевича. Новим прем'єр-міністром став рідний брат президента Леха Качинського - Ярослав. Зміна акцентів у польській внутрішній політиці позначилася на європейських пріоритетах. Загострилися польсько-німецькі відносини. 16 червня 2007 р. у Варшаві відбулися переговори польських лідерів із канцлером ФРН А.Меркель. Поляки наполягали на тотожності свого впливу в ЄС із можливостями Німеччини. Утім, такий конфронтаційний курс щодо Німеччини не додав популярності польському уряду. Парламентська криза зробила неминучими дострокові вибори.

21 жовтня 2007 р. відбулися позачергові вибори парламенту Польщі. «Громадянська платформа» Д.Туска здобула 42% голосів виборців, «Право і справедливість» братів Качинських 32%, «Ліви демократи» 13%, «Польська селянська партія» 9%¹⁰. За результатом виборів відбулася відставка Я.Качинського. Новий польський уряд сформував Д.Туск. Його партія «Громадянська платформа» створила коаліцію з «Селянською партією»

В.Павляка. Інновацією етнополітики Польщі цього періоду стало рішення підписати наприкінці 2008 р. угоду з Україною про малий прикордонний рух. На вимогу Європейського Союзу прикордонна смуга була скорочена з 50 до 30 км.¹¹ Цей крок став помітним успіхом реалізації Польщею європейського бачення вирішення проблем із східноєвропейськими країнами.

Нова розстановка політичних сил, коли лібералам належала парламентська більшість, змусила 10 жовтня 2009 р. президента Польщі Л.Качинського підписати грамоту про ратифікацію Лісабонського договору. Польща домоглася від Європейського Союзу гарантій того, що католицьке національне законодавство щодо гомосексуалістів не буде «лібералізоване» європейським правом. Події розгорталися на фоні політичного скандалу, викликаного звинуваченнями партії президента «Право і справедливість» на адресу ліберальної «Громадянської платформи» у корупції її членів з приводу ігрового бізнесу. Посилювався тиск заради відставки уряду та позачергових виборів.

Але ситуація змінилася 10 квітня 2010 р. на підльоті до Смоленську загинув президент Лех Качинський, який летів на поминальні заходи до Катині. 20 червня 2010 р. у першому турі за Б.Коморовського проголосували 41,54%, за Я.Качинського 36,46%, за представника ліво центристів Г.Наперальського 13,68%¹².

1 липня – 31 грудня 2011 р. Польща головувала в Євросоюзі. Пріоритети головування були пов'язані із координацією європейської політики щодо подолання економічної кризи. Були нормалізовані польсько-німецькі відносини, які були напруженими за урядування братів Качинських. Зокрема, Ярослав Качинський вважав Польщу залежною від «російсько-німецького кондомініуму»¹³. Утім, про європейська ліберальна частина польського суспільства не солідаризувалася з такою точкою зору.

Це було доведено 9 жовтня 2011 р. позачерговими парламентськими виборами. Розрив між правлячою партією «Громадянська платформа» та опозиційною «Право і справедливість» був незначним. До парламенту також пройшов «Союз демократичних лівих сил» та популістський «Рух Януша Палікота»¹⁴. Прем'єр-міністром залишився Д.Туск. Партія «Право і справедливість» на чолі з Ярославом Качинським перейшла у опозицію. Утім, польська влада та опозиція підтримували східноєвропейський курс Польщі, спрямований

на залучення сусідів до тіснішої співпраці з Євросоюзом.

28-29 березня 2012 р. у Варшаві відбулося X засідання українсько-польської Міжурядової координаційної ради з питань міжрегіонального співробітництва. Обговорювався стан реалізації програми транскордонного співробітництва «Україна – Польща – Білорусь» у рамках Європейського інструменту сусідства та партнерства на 2007-2013 роки. Зазначалося, що консульські установи Республіки Польща видали громадянам України понад 570 тис. віз 2011 р., що на 117 тис. більше, ніж 2010 року¹⁵. Водночас в умовах кризи відносини Польщі з Євросоюзом не були безхмарними. Напруження матеріалізувалося у день національного свята 11 листопада 2012 р., коли у Варшаві сталися сутички поліції із націоналістами, які вимагали захисту польського суверенітету від наднаціональних структур влади Євросоюзу. Внаслідок прийняття економного бюджету ЄС на період до 2020 р. полякам заморозили кошти на реалізацію інфраструктурних проектів. У лютому 2013 р. польська опозиційна партія «Право і справедливість» зажадала відставки уряд Д.Туска та формування перехідного технічного уряду¹⁶.

У першому півріччі 2013 р. Польща головувала у Вишеградській групі. 18 квітня 2013 р. у Сопоті відбулося засідання наради начальників генеральних штабів країн «Вишеградського блоку», які закликали Україну приєднатися до Бойової групи, яку вони створюють¹⁷. Отже, впродовж 2004-2013 рр. національна система польського етнополітичного менеджменту, незважаючи на загострення відносин із Німеччиною, посилення європейських скептичних настроїв у польському суспільстві, плідно взаємодіяла зі структурами Європейського Союзу. Це дало можливість консолідувати саму Вишеградську групу та поширити зону стабільності на Східну Європу.

Чехія також стала членом Євросоюзу 1 травня 2004 року. Зазначимо, що в Чехії, на відміну від Польщі, де внутрішньополітична боротьба за владу здійснювалася між лібералами і консерваторами, конкуренцію складала ліві і праві політичні сили. 25 квітня 2005 р. «правий» президент Чехії В.Клаус, зважаючи на розстановку сил у парламенті, доручив заступнику голови чеських соціал-демократів, колишньому міністру з питань внутрішнього розвитку Іржі Пароубеку сформувати новий уряд. Чеський уряд збирався із січня 2006 р. розпочати реалізацію проекту «Добір кваліфікова-

них співробітників з-за кордону». Однак, в умовах посилення соціально-економічної кризи посилювалися заклики надання роботи насамперед чехам.

2-3 червня 2006 р. відбулися вибори парламенту Чеської Республіки. Майже третина чехів визначалась із своїми політичними симпатіями в день голосування. Близька до президента В.Клауса «Громадянська демократична партія» не змогла переконливо перемогти соціал-демократів. Зокрема, чеські соціал-демократи виступали проти розміщення на території Чехії американської бази з елементами системи протиракетної оборони. 16 серпня 2006 р. у відставку пішов уряд соціал-демократа І.Пароубека. Президент В.Клаус прийняв присягу в членів уряду свого однопартийдця М.Тополянека. Чеські правоцентристи були більш скептично налаштовані щодо визначення меж поступок національним суверенітетом на користь Євросоюзу.

25 листопада 2008 р. Конституційний трибунал Чехії приступив до розгляду питання про відповідність суверенітету країни Лісабонського договору. Президент Чехії В.Клаус загрожував не підписати закон про його ратифікацію, доки з цього питання не визначиться Ірландія. Лише 17 лютого 2009 р. Чехія ратифікувала Лісабонський договір. При цьому президент В.Клаус вимагав гарантій відсутності позовів судетських німців з приводу компенсацій за закони Бенеша 1945 року¹⁸.

Нарешті 3 листопада 2009 р. Конституційний суд Чехії прийняв позитивне рішення щодо ратифікації Лісабонського договору. Президент В.Клаус відразу його підписав. Однак, формальне досягнення згоди щодо ролі і місця Чехії у Європейському Союзі не змінило розстановки внутрішньополітичних сил. 29-30 травня 2010 р. відбулися позачергові парламентські вибори. Жодна політична партія Чехії не здобула переконливої більшості. Однак уряд отримали право формувати правоцентристи. За соціал-демократів проголосували 23%, громадянських демократів 19%, ТОП-09 15,1%, комуністів 12,3%, блоку «Громадська діяльність» 10,9%. Соціал-демократи залишилися у опозиції¹⁹. 27 червня 2010 р. новим прем'єр-міністром Чехії став лідер «Громадянсько-демократичної партії» Петро Нечас. Антикризові заходи цього уряду були пов'язані із адмініструванням спільного ринку ЄС. В середині квітня 2012 р. Чехія ввела обмеження на польські продуктові товари після скандалу із використанням у Польщі нехарчової солі²⁰. Водночас громадська думка чеського суспільства

зробила черговий крен у бік лівого центру. 20 листопада 2012 р. на виборах крайової адміністрації Устецького краю переміг кандидат Комуністичної партії Чехії і Моравії Олдржих Бубенічек²¹. У другому турі прямих президентських виборів, які відбулися 25-26 січня 2013 р., президентом Чехії був обраний соціал-демократ Мілош Земан. Це означало, що політика Праги стала більш прагматичною, зокрема, й щодо етнополітики у Вишеградському блоці та Євросоюзі загалом.

На відміну від партнерів по Вишеградській групі, Словаччина на старті запізнилася із європейською інтеграцією, але наприкінці 1990-х рр. радикальна зміна політичних сил на внутрішньополітичній арені на користь європейських інтеграційних сил дала можливість наздогнати партнерів та разом із ними увійти до Євросоюзу. Утім, соціальна ціна цих реформ була високою.

Президент Словаччини Р.Шустер на день президентських виборів 3 квітня 2004 р. призначив референдум щодо довіри уряду М.Дзуринди та проведення позачергових парламентських виборів. Зрештою, 17 квітня 2004 р. у другому турі президентських виборів у Словаччині за невисокої активності виборців переміг Іван Гаспарович, за якого проголосували прихильники правлячої правоцентристської коаліції. Йому, до речі, програв євроскептик Володимир Мечіар²².

1 травня 2004 р. Словаччина увійшла до Європейського Союзу. Адаптація до умов членства була непростюю. У лютому 2006 р. словацький прем'єр-міністр М.Дзуринда визнав, що вимога християнсько-демократичної партії запровадити в суспільне життя жорсткі католицькі правила могла спровокувати коаліційну кризу та проведення дострокових виборів. Але уряд утримався при владі. Зрештою, 17 червня 2006 р. у Словаччині відбулися чергові парламентські вибори. Перемогли місцеві соціал-демократи (партія «Напряма – соціал-демократія» СМЕР) За результатами виборів до парламенту Словаччини увійшли партії: «Напряма соціал-демократія (СМЕР)» на чолі з Р.Фіцо – 50 місць, «Словацький демократичний християнський союз» М.Дзуринди – 31 місце, «Словацька національна партія» Яна Слоти – 20 місць, «Партія угорська коаліція» Біла Бугар – 20 місць, «Національний рух за демократичну Словаччину» В.Мечіара 15 місць, «Християнські демократи» 14 місць. Не пройшла до парламенту Комуністична партія Словаччини²³. Внутрішньополітичні зміни на словацькій політичній арені радикально не змі-

нили етнополітику Братислави. У лютому 2007 р. в Ужгороді відбувся всеукраїнський бал словацької національної меншини Фашинговий плес²⁴. У вересні 2009 р. набула чинності українсько-словацька угода про малий прикордонний рух²⁵.

Найбільш радикальною відмінністю політики Словаччини серед країн Вишеградської групи стало рішення замінити національну грошову одиницю на спільну європейську грошову одиницю, навіть попри умови світової фінансової кризи. 1-16 січня 2009 р. Словаччина замінила національну валюту на євро. Це сміливе рішення зробило Словаччину найбільш про європейські налаштованою серед країн Вишеградського блоку.

Попри представництво словацьких угорців у парламенті, словацько-угорські відносини залишаються напруженими. 21 серпня 2009 р. словацький уряд Р.Фіцо заборонив угорському президенту Л.Шойому відкрити пам'ятник Святому Стефану на півдні Словаччини²⁶. Це спровокувало жваву дискусію з приводу домінування словаків у суспільному житті. Зрештою, 22 березня 2010 р. президент Словаччини І.Гаспарович наклав вето на закон про патріотизм, який розкритикували словацькі угорці. Такі етнополітичні маневри послабили позиції словацьких лівих.

12 червня 2010 р. на парламентських виборах соціал-демократи Р.Фіцо програли коаліції правих на чолі з Іветою Радичовою. Утім, для правого уряду європейський курс в умовах кризи також став випробуванням. 11 серпня 2011 р. розразилася криза урядової коаліції І.Радичевої. Молодший коаліційний партнер відмовляється від ратифікації угоди ЄС про надання фінансової допомоги Греції. 14 жовтня 2011 р. президент Словаччини І.Гашпарович прийняв рішення про відставку уряду І.Радичевої, призначення перехідного уряду, який мав керувати країною до запланованих на березень 2012 р. позачергових парламентських виборів. Після цього маятник політичних симпатій словаків знову качнувся у лівий бік.

10 березня 2012 р. на дострокових виборах до парламенту Словаччини правоцентристська коаліція І.Радичевої та В.Дзуринди програла соціал-демократам Р. Фіцо. Загалом у виборах брали участь 26 партій. Вперше з 1990 р. в Словаччині уряд формувала одна партія²⁷. Словацький лівоцентристський уряд 5 липня 2012 р. запропонував створювати спільні посольства країн Вишеградської групи. Утім, у Польщі в цьому побачили пропозицію обмежити лідерство Варшави у В-4

та підпорядкувати польську дипломатію ще більшій кількості погоджувальних процедур. На цьому прикладі видно, що ідеї наднаціонального адміністрування, які домінують у Євросоюзі, досить еволюційно та уповільнено приживаються у системі менеджменту країн Вишеградської групи.

Угорщина становить найбільш яскравий приклад своєрідної «ренаціоналізації» політики і менеджменту серед інших країн В-4. Утім, звичайно, Будапешт теж вимушений грати за спільними європейськими правилами. 26 квітня 2004 р. парламент Угорщини прийняв зміни до земельного кодексу, які дозволили продавати землю іноземцям, але тільки громадянам країн ЄС, які займаються сільським господарством. Зрештою, 1 травня 2004 р. Угорщина стала членом ЄС.

19 серпня 2004 р. внаслідок розбіжностей із коаліційним партнером соціалістів партією вільних демократів щодо збільшення податків пішов у відставку Петер Меддьеші. За тиждень новим лідером Угорської соціалістичної партії обраний Ференц Дюрчані, який став прем'єр-міністром. Опозиція звинувачувала лівих у надмірних поступках щодо угорських національних інтересів у Євросоюзі. За ініціативи опозиційної партії «ФІДЕС» відбувся референдум, на якому угорці мали дати відповідь на питання щодо надання подвійного громадянства закордонним угорцям. Проте прем'єр-міністр Ф.Дюрчані заявляв, що подібний «націоналістичний популізм» коштувати угорському бюджету додатково 3 млрд. дол. на соціальні витрати. Більшість громадян підтримала пропозицію опозиції щодо статусу «закордонних угорців»²⁸. Водночас Угорщина, яка головує впродовж другого півріччя 2005 р. у «Вишеградській групі», пропонувала активізувати співробітництво з Україною.

9 та 23 квітня 2006 р. відбулися тури парламентських виборів. Основними конкурентами були соціаліст Ф.Дюрчані та лідер правоцентристської опозиції В.Орбан. Останній дефіцит бюджету називав національною ганьбою, а соціалісти неминучим результатом модернізації економіки. Соціалісти перемогли з невеликою більшістю. Але вже 18 вересня 2006 р. у Будапешті сталися масові заворушення приводом яких стала заява прем'єр-міністра Ф.Дюрчаня, який визнав, що у квітні його уряд поширював неправду, інформуючи виборців щодо стану економіки Угорщини. Протестуючі захопили та розгромили державне телебачення. 19 вересня 2006 р. – Опозиційна партія «ФІДЕС» бойкотувала засідання парламенту, вимагаючи від-

ставки Ф.Дюрчана²⁹. Утім, уряд відмовлявся від добровільної відставки, що тільки поглибило внутрішньополітичну кризу в Угорщині.

15 березня 2007 р. у Будапешті відбулися нові масові заворушення, організовані прихильниками опозиційної партії ФІДЕС з нагоди чергової річниці революції 1848 року. Уряд Ф.Дюрчана провів масові арешти. Прихильники опозиції вимагали відставки уряду соціалістів. Нарешті, 21 березня 2009 р. голова угорського уряду Ф.Дюрчень оголосив про передачу крісла прем'єр-міністра Гордону Бойнаї. Так соціалісти «дотягли» до чергових виборів.

10 квітня 2010 р. в Угорщині на парламентських виборах перемогла правоцентристська опозиція. Переміг лідер «Угорського громадянського союзу «ФІДЕС» В.Орбан, який був прем'єр-міністром у 1998-2002 рр. Друге місце зайняли соціалісти, а третє ультраправі з партії «За кращу Угорщину» (Йоббік). 29 червня 2010 р. президентом Угорщини був обраний представник правлячої партії «ФІДЕС» Пал Шмітт. Такі внутрішньополітичні зміни зробили угорську етнополітику більш націоналістичною.

Це співпало з головуванням 1 січня – 30 червня 2011 р. Угорщини в Європейському Союзі. Кризи відносинам між Будапештом і Брюсселем додав той факт, що на початку січня 2011 р. набув чинності закон, за яким угорці за кордоном отримали право отримати угорське громадянство за спрощеними правилами. 18 квітня 2011 р. парламент Угорщини прийняв нову Конституцію. Вона зокрема передбачає розпуск парламенту у разі відкидання урядового проекту бюджету. Зміни до Конституції набули чинності 1 січня 2012 року. Опозиція виступила проти набуття чинності нової конституції країни. США пригрозили Угорщині виключенням з Євросоюзу. Влада Євросоюзу вважає Угорщину прикладом того, що може трапитися, коли кризу намагаються розв'язати авторитарними методами, проводячи націоналістичну політику ізоляції. Ілюстрація цього сталася 17 березня 2012 р., коли у Будапешті відбувся урочистий прийом до «Мадьяр гарда» нових членів. «Угорська гвардія» була створена 2007 р. як воєнізований підрозділ партії «За кращу Угорщину». Але ця парамілітарна організація була заборонена 2009 року. Тим часом за звинуваченнями у дисертційному плагіаті 2 квітня 2012 р. президент Угорщини П. Шмітт пішов у відставку. За місяць парламент Угорщини обрав колишнього депутата

Європейського парламенту Яноша Адера президентом³⁰.

16 серпня 2012 р. у відставку пішов лідера антисемітської партії «Йоббік» Чанад Сегеді. Він намагався приховати дані про своє єврейське походження та пропонував роботу у Європарламенті тим, хто цей факт приховає. Партія «Йоббік» налягала на створені списків євреїв, які мають угорське й ізраїльське громадянство. Це стало додатковим приводом для критики етнополітики Угорщини з боку Європейського Союзу.

4 січня 2013 р. Конституційний Суд Угорщини скасував закон про вибори, який на думку опозиції, міг забезпечити утримання при владі уряду В.Орбана. У відповідь 12 березня 2013 р. парламент Угорщини вніс чергові зміни до Конституції, відповідно до яких, незважаючи на негативну позицію з цього приводу Євросоюзу. Конституційний Суд Угорщини втратив право тлумачити урядові закони³¹.

У контексті предмету статті розглянемо знакові події в діяльності Вишеградської групи, які впливають на етнополітичний менеджмент країн-учасниць цього регіонального об'єднання. 8 березня 2004 р. на пражській зустрічі прем'єр-міністрів Чехії, Польщі, Словаччини, на відміну від Угорщини, не мали намір вводити у відповідь обмеження на пересування робочої сили зі «старих» країн-членів Європейського Союзу³².

Вступ країн В-4 до Євросоюзу надав нової динаміки співробітництву у сфері культури як важливого елементу міжетнічної толерантності. Зазначена тенденція була зафіксована на зустрічі міністрів культури країн В-4, яка 28-29 квітня 2005 р. відбулася у м. Банська-Бистриця³³. Зважаючи на потребу гармонізації міжетнічних відносин, суттєве значення для запровадження культури діалогу має збереження культурної спадщини, як основи національної ідентичності. Це визнається пріоритетом співпраці у сфері культури у комюніке 14-ї зустрічі міністрів культури країн В-4³⁴.

15 лютого 2011 р. у Братиславі відсвяткували 20-річчя з часу створення Вишеградської групи. Прем'єр-міністр України М.Азаров взяв участь у зустрічі голів урядів країн «Вишеградської четвірки». Але Україна не приєдналася до заяви про засудження влади Білорусії³⁵. Розбіжності між країнами В-4 показав Президент Чехії В.Клаус, який на саміті «Вишеградської четвірки» заявив, що «євро це насилля політики над економікою»³⁶. Чергова спроба консолідації країн В-4 була зробле-

на 18-20 квітня 2013 року, коли у Братиславі відбулася конференція країн Вишеградської четвірки. Її учасники нагадали, що «об'єднані голоси Вишеградської групи в ЄС дорівнюють голосам Франції і Німеччини взятих разом»³⁷. Але партикулярні інтереси все ще заважають такій консолідації Вишеградської групи.

Таким чином, структура етнополітичного менеджменту країн Вишеградської групи була сформована у своєму сучасному вигляді після вступу зазначених країн до Європейського Союзу. Реальний перехід до моделі субсидіарності, з одного боку, зробив «автоматичними» процес прийняття багатьох рішень на місцевому управлінні влади, але так само «автоматично» не міг гармонізувати двосторонні відносини країн Вишеградської групи у всіх сферах буття. Реакцією на це стало посилення внутрішньополітичної боротьби у країнах Вишеградської групи щодо їхнього місця і ролі в Євросоюзі. Європейські скептичні настрої поси-

лювалися після травня 2004 р. під впливом світової економічної кризи 2008-2013 років та непростої адаптації національних систем управління до поділу владного суверенітету зі структурами Європейського Союзу. У Польщі така внутрішньополітична боротьба між ліберальними і національно-консервативними політичними силами досі не завершена. Аналогічні тенденції властиві Чехії та Словаччині. Але далі за усіх у цій конфронтації пішла Угорщина. Саме Будапешт своїми специфічними спробами подолання історичних фантомних болів від великої кількості угорської діаспори у сусідніх країнах створює найбільше проблем для етнополітики Євросоюзу. Порівняно з Угорщиною, Польща, Словаччина і Чехія більш інтегровані у систему етнополітики Євросоюзу, тому створюють менше проблем. Головною проблемою у відносинах країн Вишеградської групи із Євросоюзом залишається обмеження Німеччиною вільного пересування робочої сили з цих країн.

ПОСИЛАННЯ:

- ¹ Mandelbaum Paul. The Case for Goliath: How America Acts as the World's Government in the Twenty-First Century. – New York: Public Affairs, 2005. – Pp.198-216.
- ² Rifkin Jeremy. The European Dream. How Europe's Vision of the Future Is Quietly Eclipsing the American Dream. – New York: Penguin, 2004. – P.54.
- ³ Leonard Mark. Why Europe Will Run the 21st Century. – London: Fourth Estate, 2005. – P.11.
- ⁴ Гоці Сандро. Європейська комісія. Процеси ухвалення рішень і виконавчі повноваження. – К., 2007. – С. 126.
- ⁵ Гердеген М. Європейське право. – К., 2008. – С. 39.
- ⁶ Известия. – 2005. – 22 мая. – С. 4.
- ⁷ Голос України. – 2005. – 27 вересня. – С. 6.
- ⁸ Голос України – 2005. – 11 жовтня. – С. 5.
- ⁹ Голос України – 2005. – 25 жовтня. – С. 4.
- ¹⁰ Голос України – 2007. – 23 жовтня. – С. 5.
- ¹¹ Голос України – 2008. – 24 грудня. – С. 4.
- ¹² Голос України – 2010. – 24 червня 2010. – С. 5.
- ¹³ Независимая газета. – 2011. – 7 октября. – С. 8.
- ¹⁴ Голос України. – 2011. – 11 жовтня. – С. 5.
- ¹⁵ Голос України. – 2012. – 28 березня. – С. 6.
- ¹⁶ Голос України. – 2013. – 13 лютого. – С. 4.
- ¹⁷ Урядовий кур'єр – 2013. – 23 квітня. – С. 3.
- ¹⁸ The Economist. – 2009. – №7. – S. 8.
- ¹⁹ The Economist. – 2010. – №20. – S.10.
- ²⁰ Голос України. – 2012. – 18 квітня. – С. 4.
- ²¹ The Times. – 2012. – 22 November. – S. 10.
- ²² Голос України. – 2004. – 20 квітня. – С. 5.
- ²³ День. – 2006. – 20 червня. – С. 5.
- ²⁴ Голос України. – 2007. – 23 лютого. – С. 4.
- ²⁵ Голос України. – 2008. – 30 вересня. – С. 5.
- ²⁶ The Times. – 2009. – 22 August. – S. 4.
- ²⁷ День. – 2012. – 13 березня. – С. 4.
- ²⁸ Голос України. – 2004. – 28 вересня. – С. 5.

²⁹ The Times. – 2006. – 22 September. – P. 6.

³⁰ Известия. – 2012. – 4 апреля. – С. 5.

³¹ Независимая газета. – 2013. – С. 4.

³² The Economist. – 2004. – №8. – P.14.

³³ Communiqué on the 13th Meeting the Ministers of Culture of the Visegrad Group. Banska Bystrica (April 28-29, 2005) // <http://www.visegradgroup.eu/2005/communique-on-the-13th>.

³⁴ Communiqué on the 14th Meeting of the culture and Cultural Heritage of the Visegradgroup countries // <http://www.visegradgroup.eu/2005/communique-on-the-14th>

³⁵ Голос України – 2011. – 16 лютого. – С.5.

³⁶ The Economist. – 2011. – №8. – p.10.

³⁷ Сірук Микола. Бжезинський та міністри Вишеградської групи обговорять регіональну стратегію на форумі Globsec // День. – 2013. – 9 квітня. – С. 3.

Vidnyanskyi V.S. Structure of the ethnic and political management in the Visegrad Group: features of formation and functioning / I.F.Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the NAS of Ukraine.

The article is dedicated to the interaction between national level of the ethno political management of the Visegrad group, role of the intergovernmental structures and civil organization in the settlement of ethnic problems.

Keywords: Visegrad group, ethno political management, European integration, European Union.

Виднянський В.С. Структура етнополітичного менеджмента в Вишеградській групі: особливості формування і функціонування / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України.

В статті досліджується взаємодія між національним рівнем етнополітичного менеджмента стран Вишеградського блоку, роль міждержавних органів і громадянського общества в урегулюванні етнічних проблем.

Ключевые слова: Вишеградский блок, этнополитический менеджмент, европейская интеграция, Европейский Союз.

Стаття надійшла до редколегії 30.05.2013

Прийнята до друку 27.06.2013